

**BASIN ve HALKLA İLİŞKİLER
MÜŞAVİRLİĞİ**

Gazete Kupürleri

27.09.2026

“BUNALAN DÜNYAYA ÇARE HZ. PEYGAMBER”

DÜNYANIN KRİZLERDEN BUNALDIĞINA DİKKAT ÇEKEN **DIYANET İŞLERİ BAŞKANI** ARPAGUŞ, “İNSANLIĞIN ARAYIŞINA ÇÖZÜM OLACAK EN GÜÇLÜ REÇETE, HİÇ ŞÜPHESİZ HZ. PEYGAMBER’İN DAVET ETTİĞİ İSLÂM’IN EVRENSEL İLKE VE DEĞERLERİDİR” DEDİ.

ULUSLARARASI Mevlid-i Nebi Sempozyumu’nda konuşan **Diyanet İşleri Başkanı** Prof. Dr. Safi Arpaguş, “İnsanî, ahlâkî, siyasî, iktisadî ve çevresel krizlerden bunalan dünya, bir güven ve adalet zemini, bir barış ve huzur iklimi aramaktadır. Bu bağlamda insanlığın arayışına çözüm olacak en güçlü reçete, hiç şüphesiz Hz. Peygamber’in davet ve temsil ettiği İslâm’ın evrensel ilke ve değerleridir” dedi.

Arpaguş, **Diyanet İşleri Başkanlığı** tarafından İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Elmalıkent Yerleşkesi’nde “Doğumunun 1500. Yılında Âlemlere Rahmet Hz. Muhammed (S.A.V)” başlığıyla düzenlenen Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumu’nun açılışında yaptığı konuşmada, insanoğlunun tarih boyunca daima barış, huzur ve güven arayışı içinde olduğunu söyledi.

MADDÎ İMKANLAR ZİRVEDE, KRİZLER EN DERİNDE

İnsanoğlunun varlık sahnesine çıkışıyla yaşıt olan bu arzusun hep varlageldiğini belirten Arpaguş, “An-

Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Safi Arpaguş, **Diyanet İşleri Başkanlığı** tarafından, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Elmalıkent Yerleşkesi’nde “Doğumunun 1500. Yılında Âlemlere Rahmet Hz. Muhammed (S.A.V)” başlığıyla düzenlenen, Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumu açılışında konuşma yaptı. Foto: BEYZA CÖMERT- aa

cak içinde bulunduğumuz çağ, bu anlamda tarihin en kesif arayışlarının yaşandığı bir döneme tekabül etmektedir. Zira insanlığın bilim, teknoloji ve maddi imkanlar bakımından doruğa ulaştığı modern çağ, ne yazık ki bireysel bunalımların, toplumsal ayrışmaların ve küresel krizlerin en derin şekilde hissedildiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.” diye konuştu.

HZ. PEYGAMBERİN SÜNNETİ EN ÖNEMLİ REFERANS

HZ. PEYGAMBER’İN sünneti, yaşantısı ve manevî mirasının hem insanlığın bireysel iç huzurunu temin edecek hem de toplumsal adaleti ve küresel barışı tesis edecek en önemli referans olduğunun altını çizen Arpaguş, “Rasul-i Ekrem, her üç alanda da insanlığın öncüsü ve rehberidir. Hz. Peygamber, bizlere ruh ile beden, madde ile mana, dünya ile ahiret dengesini esas alan,

insanı her boyutuyla kavrayan bütüncül bir hayat modeli sunmaktadır. Rasulullah’ın varlığa ve hayata dair ilkeli, tutarlı ve dengeli yaklaşımı ve onun şahsında tecesüm eden sabır, şükür, tevekkül, merhamet, affedicilik gibi ahlâkî değerler, modern insanın ruhsal kırılmalarına karşı en etkili manevî reçeteyi oluşturmaktadır” şeklinde konuştu. **İstanbul - aa**

CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN:

BM'DE SOYKIRIM
ŞEBEKESİNE
TOKAT İNDİ

21. MÜİSAD İş Forumu'nda konuşan Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, savaş suçlarına hak ettikleri cevabı vermiştir. Diplomatik heyetlerin salonu terk ederek sergiledikleri ilkel tavrı, soykırım şebekesinin yüzüne adeta bir tokat gibi inmiştir" dedi.

CUMHURBAŞKANI Tayyip Erdoğan, İstanbul Fuar Merkezi'nde düzenlenen 21. MÜİSAD EXPO Uluslararası Ticaret Fuarı ve 29. Uluslararası İş Forumu Kapanış Programı'nda yaptığı konuşmada özellikle şu mesajları verdi: "Küresel sistemin hem mesruiyet hem temsil hem de adalet boyutlarıyla çıkmaza girdiği günlerden geçiyoruz. Bilhassa ülkemizin merkezinde yer aldığı coğrafya, tabiri caizse tam bir kriz fırtınası yaşıyor. Ticaretten enerji arzına, gıda güvenliğinden ekonomik yapıtlarına pek çok alanda bu fırtınanın etkilerine hepimiz az ya da çok maruz kalıyoruz. Yakın geçmişte fikir teatisiyle çözülen meseleler, bugün füz ve dron teatisiyle çözülmeye çalışılmaktadır. 'Güçü gücü yetene' düzeni ilk defa bu kadar uluslararası ilişkilerde danga vurmaktadır.

EKONOMİYİ
ROTASINDA
TUTTUK

KÜRESEL ekonominin sokaklara boğuştuğu bu dönemde Türkiye ekonomisini rotasında tutmayı başardık. Geçtiğimiz yıl Türkiye ekonomisini yüzde 3.7 oranında büyütürken 16 yıllık kesintisiz büyüme ranamı sürdürdük. İlk çeyrekte 2.6, ikinci çeyreğinde yüzde 2.3 oranında büyüdü. Türkiye ekonomisi son 24 çeyrekte kesintisiz büyüme yaşadık. 2002'de 3616 olan dolar olan kişi başı gelirimiz 2025'te 18 bin103 dolara çıktı. Ekonomimizin büyüklüğü 1 trilyon 602 milyar dolar oldu. 2002'de 36 milyar dolar olan ihracatımız 2025'te 273.2 milyar dolara yükseldi. Ağustos ayında yıllık mal ihracatımız 280 milyon üzerine çıkardık. Hizmet ve mal ihracatımızın toplamının 405 milyar dolar seviyesine çıkacağını öngörüyoruz. 2002'de ihracat yapan firma sayısı 33 bin iken 2025'te 165 bin firma ihracat gerçekleştirdi. İleinde bulunduğumuz zorlu dönemde firmalarımızın erişimini kolaylaştırmak için elimizden geleni yapıyoruz. Geçtiğimiz yılın sonu itibarıyla Türk Eximbank ülkemiz ihracatına toplam 54 milyar dolar destek sağladı. Bu yıl ihracat desteği 44 milyar dolara yaklaştı. Geçen yıl yatırımlarda 3.3 milyar dolar giriş elde ettik. Türk firmalarının yurt dışı yatırımları 70 milyar doları buldu. 20 gün önce yeni OVP ile sürdürülebilir hedeflerimiz doğrultularında ilerleyeceğiz.

MÜİSAD Expo Uluslararası Ticaret Fuarı'na katılan Erdoğan'a, Ticaret Bakanı Ömer Bolat ve MÜİSAD Başkanı Burhan Özdemir hediye takdimi etti.

MASKELERİNİ İNDİRECEĞİZ Birleşmiş Milletler (BM) 81. Genel Kurulu'na hitabında bu soruna özellikle dikkati çektim. Filistin'den Yemen'e, Sudan'dan Somali'ye, Arakan'dan İran'a, içerisinden özellikle barışın, adaletin, sağduyunun yer almadığı hiçbir reğetenin sahada karşılığı olmadığını ifade ettim. Gazze'de, Lübnan'da on binlerce masumun katleden soykırımcı caniler bizim gerçekleri yüzlerine vurmamızdan rahatsız olsalar da hamdolsun biz bir kez daha doğru olanı, doğru bildiklerimizi cesaretle dile getirdik. Bundan sonra da hakkın hatırunu yene düşülmeyecek, dilimiz döndüğü, gücümüz yettiği kadar hakikatleri anlatmaya, mazlum ve mağdurların sesi olmaya inşallah devam edeceğiz. Daha önce söyledim, bugün bir kez daha söylüyorum. Kendisini seçilmiş zanneden, kendisini diğer tüm insanlardan üstün gören, insani, vicdani, ahlaki, ilkesi olmayan işgalci siyonist zihniyetin maskesini indirmekte kararlıyız. Ne yaparlarsa yapsınlar geri adım atmıyacağız. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin hakkındaki yakalamaya karar verdiği savaş suçlarının yeri Birleşmiş Milletler kürsüsü değil; işledikleri cinayetlerin, dokümentleri kararını verecekleri mahkeme salonlarıdır. İnşallah o günler de mutlak gelecektir.

HİND RECEB'İN
HESABI SORULACAK

Henüz 6 yaşındayken ailesiyle birlikte 335 kurşunla vahşice şehit edilen Hind Receb'in hesabı hukuk önünde sorulacak. Yemek kuyruklarında, kuvözlerde, camilerde, okullarda, hastanelerde göz göre göre katledilen sivillerin hesabı elbette adalete verilecek. Eğer soykırım yapanlar adalete hesap vermezse, eğer bunlardan hukuk önünde, tarih önünde hesap sorulmazsa aynı vahşet tekrar yaşanacak, aynı insani trajediye le biliniz ki çocuklarımız da karşılayacak. Biz, şahsen son nefesime kadar adalete mücadelesi içinde olacağız. Türkiye ve Türk milletinin aynı şekilde bunun mücadelesi içinde olacak. Filistin halkı yalnız değildir, asla sahıpsız değildir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, bu gerçeği bir kez daha teyit etmiştir. İnsanlık ıttıfakının temsilcisi olarak genel kurul, savaş suçlarına hak ettikleri cevabı vermiştir. Diplomatik heyetlerin salonu terk ederek sergiledikleri ilkel tavrı, soykırım şebekesinin yüzüne adeta bir tokat gibi inmiştir. Şahsımız ve ülkemizi ahlaksız iddialarla hedef koymalarının sebebi işte budur. Türkiye, vicdani, onurlu, ahlaki ve yürekli duruşuyla hem mazlumlara umut olmuş hem de diğer ülkelere cesaret aşılamıştır. Genel kurul salonunda ve kürsüsünde insanlığın müşteker vicdanına tercüman olan tüm ülkelerin ve liderleri gönülden tebrik ediyoruz.

Öte yandan Erdoğan, dün sosyal medya hesabından paylaştığı mesajlarda Türk Dil Bayramı'na ve Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı'nın 39. yılını tebrik etti.

YAPAY ZEKÂ UYARISI

BAZI kritik eşikler bir defa aşıldığında artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak. Son yıllarda yapay zekâ başta olmak üzere teknolojiye yaşanan devrim niteliğindeki dönüşüm bunlardan biri. Avantajlarını sağlıktan eğitime, bilişimden ulaşma, tarımın ekonomiye her alanda hissettirmiş yapay zekâ, hem bireysel hem de iş hayatının yeniden şekillendi. Gün geliştikçe gelişen yapay zekâ modelleri ve robotik teknolojiler, üretin ve tüketim süreçlerini doğrudan etkiliyor. Şurası bir gerçek ki reel sektör yapay zekânın imkanlarını ne kadar kullanıyorsa girişimci, sanayici, yatırımcı da bu yeniliklerden o kadar istifade ediyor. Burada dikkatlerden kaçmamaları gereken asıl tehlike yapay zekâyı geliştirirken

insan faktörüne gerekli önem verilmediğinde arzı edilen tam tersi neticelerle karşılaşılabilir. İnsani insan yapan değerleri, aileyi, toplumu, millî ve manevî hasilelerini korumasız, iş ahlakınıza sadıq bırakıp rekabeti ne pahasına olursa olsun galip gelmeyi merkeze koyarsanız, geliştirdiğiniz yazılım ve algoritmalar, tüm bu teknolojiler fayda değil tam tersine zarar getirir, Allah muhafaza geniş çaplı bir yıkıma sebebiyet verir. Tam da bu yüzden kamu yönetiminin özel sektöre, akademiden iş dünyası ve sivil topluma, bu konuların derinlikli bir şekilde ele alınması gerektirir. Hele ki Ahilik gibi köklü bir kültürün mirasçıları olarak bizim böyle bir meseleye duyarız kalmamız zaten düşünülemez.

YAĞLI GÜREŞ ÖDÜL TÖRENİNE KATILDI

CUMHURBAŞKANI Erdoğan, Atatürk Havalimanı Millet Bahçesi'nde düzenlenen 'Yağlı Güreş Cumhurbaşkanlığı Kupası' ödül törenine katıldı. Türkiye Geleneksel Güreşler Federasyonu tarafından düzenlenen kupada Tanzanya Büyükelçisi Ali Davutoğlu ve eşi Yeşim Meço Davutoğlu tarafından evlat edinilen 11 yaşındaki güreşçi Osman Ali Davutoğlu da ilgi odağı oldu. Seçkin toplum'un yenen Orhan Okulu ile Erkan Taş'ı mağlub eden Mustafa Taş finalde karşılaştı. Sporculara başarı dileyen Cumhurbaşkanı Erdoğan, finalin ardından

TDV'NİN ANLAMLI kampanyası başladı

TÜRKİYE Diyanet Vakfı (TDV), eğitime verilen desteğin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla "Bir Öğrenci Yetiştiriyorum" temalı yeni bir bağış kampanyası başlattı. "Eğitim ile Değişir Dünya" şiarıyla hareket eden vakıf, **Diyanet** Bursları bünyesinde **Kur'an kursundan** doktora kademesine kadar her yıl 8 binden fazla öğrencinin eğitim giderlerini karşılıyor. Sağlanan bu yardım ağını genişletmeyi hedefleyen **TDV**, aylık düzenli ve serbest tutarlı bağış modellerini hayata geçirdi. Hayırseverler, "EĞİTİM" yazıp 5601'e SMS atarak 25 TL bağışta bulunabilecek. Ayrıca bagis.tdv.org adresinden, mobil uygulamadan ve **muftuluklerden** de destek verilebilecek.

Nijerya'da Türk vakfından 40'inci cami

NİJERYA'DA faaliyet gösteren Türk yardım kuruluşu Daru'l Erkam Vakfı'nın ülkede inşa ettirdiği 40'inci cami, ülkenin Niger eyaletinde cuma namazıyla ibadete açıldı. Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı işbirliğiyle gerçekleştirilen proje kapsamında Niger eyaletine bağlı Chepkezhi köyünde inşa edilen Hz. Hamza Cami'nin açılışına, Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) Abuja Din Hizmetleri Müşaviri Ekrem Solmaz, vakıf yetkilileri, yerel kanaat önderleri ve bölge halkı katıldı. Köy emiri Mohammad Bello, AA muhabirine yaptığı açıklamada, caminin bulunduğu bölgede

ibadethane ihtiyacının uzun yıllardır devam ettiğini belirtti. Cami kompleksi, ibadethanenin yanı sıra güneş enerjisi panelli su kuyusu, abdesthane ve tuvaletlerden oluşuyor. Projeyle bölge halkının hem ibadet hem de te-

miz su ihtiyacının karşılanmasına katkı sağlandı. Açılış programında 13 kişi Müslüman oldu. Program kapsamında ayrıca Türkiye Diyanet Vakfı tarafından bölge halkına Kur'an-ı Kerim hediye edildi. Abuja-aa

Çocuklara “âmin alayı”

HABER

ÇOCUKLARIN eğitim hayatına ilk adımlarını dualar, ilâhîler ve güzel temennilerle karşılayan Âmin Alayı geleneği, bu yıl Gazzeli çocuklara ithaf edilerek Üsküdar'da yaşatılacak. Etkinlik, 3 Ekim Cu-

martesi günü saat 10.30'da Üsküdar Meydanı'nda başlayacak. Çocuklar ve aileleri, Mihrimah Sultan Camii'nden Valide-i Cedid Camii'ne mehter eşliğinde yürüyecek. Programda mehteran göste-

risi, çeşitli etkinlikler ve sürprizlerin yanı sıra çocuklara hediyeler verilecek. Patlamış mısır ve pamuk şeker ikram edilecek. Etkinliğe tüm çocuklar ve aileleri davetlidir. **Haber Merkezi**

Bolu'da hattat Güldane Ergin Can öncülüğünde bir araya gelen kadınlar, cami ve mescid duvarlarını hat çalışmalarıyla süslüyor. 10 yıldır 25 ibadethaneyi güzelleştirdiklerini belirten Can, şunları dile getirdi: "Bu sanatı çok sevdiğimizden herkese ulaştırma ve sevdirmeye gayretine girdik. Camilerimizde hanımlarımız ve evlatlarımızla buluşarak onların gözlerinden gönüllere gireceğimizi düşündük. Hüsnuhat, din ve geleneğin

bir arada olduğu estetik sanat olduğu için bunu nasıl yansıtabileceğimizi düşünerek camilere girmiş olduk." İşaret Dili Öğretmeni Hatice Yiğit Yirmili de, "İnşallah burada ibadet yapanlar, baktıklarında buraya kadın eli değdiğini ve buranın güzelleştiğini hisseder" dedi. Ev hanımı Huri Demir ise, "Çok güzel bir duygu. Buraya gelenler, baktıklarında sadece bir duvar değil, maneviyatı daha yüksek bir şey görecektir" diye konuştu.

KİLİS'TE DEPREMDE AĞIR HASAR GÖREN

Tarihi Akcurun Camisi'nin restorasyonunda sona gelindi

Kilis'in önemli tarihi yapılarından, 6 Subat 2023'teki depremlerde ağır hasar gören yaklaşık 400 yıllık Akcurun Camisi'nin restorasyonunda sona yaklaşıldı.

■ 1600'ü yıllarda inşa edilen ve depremlerde ağır hasar alarak kullanılamaz hale gelen camide, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Vakıflar Genel Müdürlüğü koordinasyonunda restorasyon çalışması başlatıldı. Caminin özgün mimari kimliğinin korunması ve yapının depreme karşı güdendirilmesi amacıyla yürütülen çalışmalarda, özellikle minare, çatı, tonoz ve beden duvarlarında kapsamlı uygulamalar gerçekleştirildi. Gaziantep Vakıflar Bölge Müdürü Erdoğan Tunc, AA muhabirine, Kilis'te 50 tescilli vakıf kültür varlığı bulunduğunu söyledi. Kentte 6 Subat 2023'teki depremlerde 22 eserin ağır hasar gördüğünü belirten Tunc,

bunlardan 12'sinin restorasyonunun tamamlandığını ifade etti. Tunc, 3 eserin bu hafta itibarıyla tamamlanarak ibadete ve hizmete açılacağını belirterek, Akcurun Camisi'ndeki çalışmaların da son aşamaya geldiğini kaydetti. Restorasyon çalışmalarında yapıların özgün kimliğinin korunmasına önem verdiklerini dile getiren Tunc, şöyle konuştu: "Eserleri, statik anlamda özgünlüğü korunarak gelecek nesillere daha sağlıklı ve daha güvenli aktarmak için gayret sarf ediyoruz. Akcurun Camisi'nde restorasyon çalışmalarımız son aşamaya geldi. Önümüzdeki günlerde 3 camimiz ile bu camimizi de ibadete açacağız." ■ AA

KANADA MÜSLÜMANLARI TEHDİT ALTINDA

► Kanada'da **Müslümanlara** yönelik tehditler her geçen yıl artmaya devam ediyor. Son olarak geçtiğimiz günlerde Kanada basında yer alan haberlere göre, Kanada **Müslüman Birliği**'ne (MAC) ait dokuz okula **Müslümanların** "katledileceği" tehdidini içeren e-posta gönderildi. "Citizen Vigilante (Vatandaş Kahramanı)" imzalı mesajda ayrıca ülkenin "İslam'dan arındırılacağı" ifadesine yer verildi.

GÜVENLİK ARTTIRILDI

► MAC Sözcüsü Nabil Sultan, aynı isimli e-postanın 24 saat içinde Ontario, Britanya Kolombiyası ve Quebec eyaletlerindeki okullara ulaştığını belirterek, öğrencilerin güvenliği için özel güvenlik görevlisi tuttuklarını açıkladı. Bölge polisleri nefret suçları soruşturması başlatırken Ontario polisi **camiler** ve okullar çevresindeki devriyeleri artırdığını, Başkent Ottawa'da ise polis, henüz belirli veya yakın bir tehdit tespit edilmediğini bildirdi.

AİLELER GÜVENDE OLMALI

► Kanada Kamu Güvenliği Bakanı Gary Anandasangaree, "Her çocuk güvenli bir ortamda öğrenim görmeyi, her aile de çocuğunu okula gönderirken kendini güvende hissetmeyi hak eder. Bu tehditler kabul edilemez" değerlendirmesinde bulundu. Kanada İstatistik Kurumu verilerine göre, **Müslümanlara** yönelik polise bildirilen nefret suçları 2020-2024 döneminde yüzde 170'ten fazla arttı. ► DIŞ HABERLER

*Kanada'da dokuz **Müslüman** okuluna tehdit mesajı içeren e-posta gönderildi. Ülkede, **Müslümanlara** yönelik polise bildirilen nefret suçları 2020-2024 yılları arasında yüzde 170 oranında arttı.*

Kanada'da faaliyet gösteren MAC okulları, eğitimin yanı sıra sosyal programlarla da **Müslüman** topluluğu bir arada tutmaya çalışıyor.

Kanada'da Müslüman ÖĞRENCİLERE YÖNELİK KATLİAM MESAJI

HABER MERKEZİ

KANADA yerel basının-
da yer alan haberle-
re göre, Kanada Müs-
lüman Birliği (MAC) ait 9
okula Müslümanların "katle-
dileceği" yönünde tehdit me-
sajı içeren bir e-posta gön-
derildi. "Citizen Vigilante (Va-

tandaş Kahramanı)" imza-
sıyla gönderilen e-postada,
Müslümanların "katledilece-
ği" tehdidinde bulunuldu ve
Kanada'nın "İslam'dan arın-
dırılacağı" ifadesine yer veril-
di. MAC Sözcüsü Nabil Sultan,
aynı isimsiz e-postanın 24
saat içinde Ontario, Britanya
Kolumbiyası ve Quebec eya-

Kanada'da bazı Müslüman okullarına
tehdit mesajları içeren e-posta gönderil-
mesinin ardından soruşturma başlatıldı.

letlerindeki okullara gönderil-
diğini belirterek tehditlerin ar-
dından öğrencilerin güvenli-
ğini sağlamak amacıyla özel
güvenlik görevlileri tuttukları-
nı kaydetti.

ÖNLEMLER ARTIRILDI

Eyaletlerdeki bölge polisleri
ise nefret suçları birimlerinin
olaya ilişkin soruşturma baş-
lattığını ifade etti. Ontario po-
lisi, İslami kurumlara yönelik
"nefret saikiyle tehditler" içe-
ren mektuptan haberdar ol-
duklarını ve camiler ile okul-
ların çevresindeki devriyele-
ri artırdıklarını bildirdi. Ottawa
polisleri ise tehdit mesajlarının

ulaştığı noktalarda polis sa-
yısının artırıldığını ancak he-
nüz "belirli veya yakın bir teh-
dide" ilişkin bulgu olmadığını
kaydetti. Kanada Kamu Gü-
venliği Bakanı Gary Ananda-
sangaree, konuya ilişkin yap-
tığı açıklamada, "Her çocuk
güvenli bir ortamda öğrenim
görmeyi hak eder ve her aile,
çocuğunu okula gönderirken
kendini güvende hissetme-
yi hak eder. Bu tehditler kabul
edilemez." değerlendirmesin-
de bulundu. Kanada İstatistik
Kurumunun verilerine göre,
ülkede polise bildirilen Müslü-
manlara yönelik nefret suç-
larının sayısı 2020-2024 yılları-
nda yüzde 170'ten fazla arttı.

► Geçtiğimiz hafta Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın İbnü'l-Arabî hakkında yaptığı konuşma değerlendirmeler uzun süre konuşuldu. Bakan'ın sözleriyle Şeyh-i Ekber'in bu toprakların düşünce ve irfan dünyasındaki yeri bir kez daha gündeme taşınmış oldu. İbnü'l-Arabî'nin düşünceleri ve onun izinden Anadolu'da gelişen Ekberî gelenek, Osmanlı'nın kuruluş yıllarından günümüze kadar geniş bir etki alanına sahip olmuştur. Bu etkinin izlerini ise klasik Osmanlı düşüncesinden çağdaş İslam düşüncesine kadar takip etmek mümkündür. Bu yazıda büyük mütefekkir, mutasavvıf ve ârif İbnü'l-Arabî'nin hayatına ve düşünce mirasına bu topraklardaki seyrine yakından bakalım.

Hayatı, Doğu seyahati ve Anadolu geyherleri
Tam adı Muhyiddin Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Arabî et-Tâi el-Hâtîmi olan İbnü'l-Arabî, 28 Temmuz 1095'te Endülüs'ün güneydoğusundaki Mürsiye'de (Murcia) dünyaya geldi. Babası Ali b. Muhammed, dönemin hükümdarı İbn Merdeniş'in itibar ettiği bir devlet adamı ve ünlü filozof İbn Rüşd'ün yakın dostuydu. İbnü'l-Arabî sekiz yaşındayken ailesiyle birlikte Endülüs'ün önemli ilim ve kültür merkezlerinden İşbiliyye'ye (Sevilla) göç etti ve burada zengin bir entelektüel çevrede yetişti. Dönemin önde gelen âlimlerinden hadis, kıraat, fıkıh ve siyer okudu. Ardından tasavvufa yönelip Ebü'l-Abbâs el-Yûrebi ve Ebü Medyen el-Mağribî gibi süfîlerin sohbetlerinden ve mânevî mirasından beslendi. 1200 yılında aldığı mânevî bir işaret üzerine doğduğu Endülüs'ten ayrılan İbnü'l-Arabî, Doğu'ya doğru uzun bir yolculuğa çıktı. Mısır, Kudüs ve Medine üzerinden Mekke'ye ulaştı. Harer-i Şerif'te geçirdiği murakabe anlarında, büyük eseri olan *Fütûhâtü'l-Mekkiyye*'yi kaleme almaya başladı. 1204'te Bağdat ve Musul'a geçen müellif, Musul'da ibadetlerin sırlarını ele alan *Tenezzülâtü'l-Mevsiyye* adlı eserini yazdı.

Anadolu durakları: Urfa, Diyarbakır, Sivas, Malatya ve Konya
İbnü'l-Arabî'nin Anadolu'ya tanınması 1205 yılında gerçekleşti. Dostu Mevdüddin İshak'la birlikte Urfa, Diyarbakır ve Sivas üzerinden Malatya ve Konya'ya ulaştı. Anadolu Selçuklu Sultanı I. Gıyâsüddin Keyhüsrev ve oğlu I. İzzeddin Keykâvus'a yakın ilişkiler kurdu. Bu rivayete göre de Malatya'da Mevdüddin İshak'la vefatının ardından dâhi kalan eşiyile evlenip üvey oğlu Sadreddin Konevî'nin yetiştirmesi üsluplarıdır. Ömrünün son yıllarını Şam'da geçiren Şeyh-i Ekber, tasavvuf düşüncesinin başlıca eserlerinden sayılan *Fusûsü'l-Hikem*'i 1230'da burada kaleme aldı. 1240'ta Şam'da vefat etti ve Kasiyûn Dağı'nın eteklerindeki Sâlihiye semtine defnedildi.

Anadolu'da Ekberî geleneğin doğuşu
İbnü'l-Arabî'nin zengin düşünce mirasının bağimsız bir mektebe ve "Ekberîyye" adıyla anılan metafizik bir geleneğe dönüşmesinde en önemli rolü, onun mânevî evladı ve önde gelen talebesi Sadreddin Konevî (ö. 673/1274) oynadı. Konevî, Konya'daki dergâhında oluşturduğu ilim ve irfan halkasıyla İbnü'l-Arabî'nin vahdet-i vücûd anlayışını daha sistemli ve felsefî bir dille açıklayarak tasavvufun kapsamlı bir metafizik öğreti hâline gelmesine öncülük etti. Ekberî düşünce, Konevî'nin öğrencileri ve takipçileri Saidüddin el-Ferganî, Müeyyidüddin Cendî,

ANADOLU İRFANINI MAYALAYAN ÂRİF İbnü'l-Arabî

► İbnü'l-Arabî'nin düşünce mirası, İslâm dünyasının, özellikle de Anadolu'nun irfan haritasını derinden şekillendirmiştir. Selçuklu Konya'sından Osmanlı medreselerine, tekke ve dergâhlardan Cumhuriyet döneminin akademik çevrelerine uzanan Ekberî gelenek, İslâm düşünce tarihinin Anadolu'daki iz düşümünün en güçlü damarlarından biri olmuştur.

► Geçtiğimiz hafta Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın İbnü'l-Arabî hakkında yaptığı konuşma değerlendirmeler uzun süre konuşuldu. Bakan Fidan'ın sözleriyle Şeyh-i Ekber'in bu toprakların düşünce ve irfan dünyasındaki yeri bir kez daha gündeme taşınmış oldu. Bu yazıda büyük mütefekkir, mutasavvıf ve ârif İbnü'l-Arabî'nin hayatına ve düşünce mirasına bu topraklardaki seyrine yakından bakalım.

METE YAVUZ

Afîfuddîn et-Tîlîsmânî, Fahreddîn-i İrakî, Abdurrezzâk el-Kâşânî ve Dâvîd-i Kayserî gibi güçlü şâirlerle aracılığıyla İslâm coğrafyasına, özellikle de Anadolu'ya yayıldı. Konevî ve takipçilerinin geliştirdiği bu metafizik dil, Anadolu tasavvufunun temel unsurlarından biri hâline geldi.

Osmanlı düşünce ve siyaset hayatında İbnü'l-Arabî etkisi
İbnü'l-Arabî'nin düşünce mirası, Osmanlı'nın kuruluş dönemindeki fikri ve mânevî ortam üzerinde güçlü bir etkiye sahipti. Osmanlı'nın mânevî kurucularından sayılan Şeyh Edebâli'nin Şam'da öğrenim gördüğü sırada İbnü'l-Arabî'nin sohbetlerine katıldığı rivayet edilir. Bunun yanı sıra, Osmanlı ilim hayatının ilk önemli isimleri doğrudan Ekberî gelenekten yetişmiştir. Nitekim İznik Medresesi'ne tayin edilen ilk Osmanlı müderrisi Dâvîd-i Kayserî, *Fusûsü'l-Hikem*'in en önemli şâirlerinden biriydi. İlk Osmanlı şeyhülislâmı kabul edilen

Molla Fenârî ise Sadreddin Konevî'nin *Miftâhu'l-gayb* adlı eserine yazdığı şerhlerle Ekberî geleneği Osmanlı ilim hayatına taşıdı. Osmanlı sultanları da İbnü'l-Arabî'nin mirasına büyük bir hürmet göstermiştir. Yavuz Sultan Selim, Mısır seferi dönüşünde Şam'a uğradığında Şeyh-i Ekber'in baksızlık yüzünden kaybolmaya yüz tutan kabirini tespit ettirmiş, üzerine türbe, yanına da cami ve tekkenin oluşun gibi külliye yaptırmıştır. 1593 yılında da Sultan III. Murad, devrin önemli âlimlerinden Nevî'î Yahyâ Efendi'yi teşvik ederek *Fusûsü'l-Hikem*'in şerhli bir Türkçe tercümesini olan *Kefû'l-Hicâb* min *Vechi'l-Kitâb*'i hazırlattırıştır.

"Anlamayana susmak lâzımdır"
Osmanlı ilmiye çevrelerinde zaman zaman Kadızâdeliler gibi grupların tasavvufa ve İbnü'l-Arabî'ye yönelik eleştirileri yükselse de önde gelen ülema Şeyh-i Ekber'i güçlü biçimde savunmuştur. Bu müdafaaların en meşhuru, şeyhülislâm İbn Kemal

Geçtiğimiz yıl TİKA tarafından restore edilen İbnü'l-Arabî'nin kabri ve çevresi.

Paşa'nın kaleme aldığı fetvadır. İbn Kemal, İbnü'l-Arabî'nin eserlerindeki bazı kapalı ifadelerin ancak keşif ve mârifet ehli tarafından anlaşılabilceğini belirterek "Anlamayana susmak lâzımdır" hükmünü vermiş. Şeyh-i Ekber'i büyük bir müctehit ve velî olarak nitelemiştir. Nâbî ve Sübnüzzâde Vehbî gibi divan şâirleri de şiirlerinde İbnü'l-Arabî'yi hürmetle anarak ona yöneltilen eleştirilerin iftiranı ibaret olduğunu dile getirmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in hocası Akşemsettin de *Def'u Metâmî's-Süfîyye* adlı eserinde İbnü'l-Arabî'yi kendisine yöneltilen suçlamalara karşı savunmuş, onun izinden giden Bayramiyye-Semsiyye hâlifelerinden Afyonkarahisarlı Abdurrahim Karahisârî ise *Vahdetnâme ve Münyetü'l-Ebrâr* adlı eserleriyle Anadolu'daki Ekberî tevhid anlayışını canlı tutmuştur.

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e yansımalar
Osmanlı'nın son döneminden Cumhuriyet'e uzanan süreçte İbnü'l-Arabî ve Ekberîlik, Batı felsefesi ve modern düşünce akımlarıyla hesaplaşma çerçevesinde yeniden ilmi ve felsefî ilginin odağına yerleşti. Dönemin aydınları, pozitivist ve materyalizm

gibi Batı kaynaklı akımlar karşısında İslâm düşüncesinin özgünlüğünü ve derinliğini savunurken İbnü'l-Arabî'nin metafizik ve varlık anlayışından geniş ölçüde yararlandı. Bu dönemin öne çıkan isimlerinden biri, Dârülfünun'da felsefe ve tasavvuf tarihi dersleri veren Mehmet Ali Aynî'dir (1869-1945). Aynî, 1925'te yayımladığı Şeyh-i Ekber'i Niçin Severim adlı eserinde İbnü'l-Arabî'ye duyduğu fikri bağlılığı dile getirmiştir. İbnü'l-Arabî'nin varlık, insan-ı kâmil ve ahlâk anlayışını Spinoza, Descartes, Kant, Leibniz ve Auguste Comte gibi Batılı filozofların

Şeyh-i Ekber'i Niçin Severim adlı eserini müellif Mehmet Ali Aynî.

görüleriyle karşılaştırmış, vahdet-i vücûdun materyalist bir panteizm veya monizm değil, aşkın bir tevhid anlayışı olduğunu savunmuştur. Aynî'nin eserinde, dönemin bilimsel tartışmalarıyla İbnü'l-Arabî'nin görüşleri arasında bağ kurma çabası gösteren ilginç bir bölüm yer almaktadır: "İnsan Yeryüzünde Ne Zaman Ortaya Çıkmıştır? Jeolojî ve insan ilmi erbâbı bu meseleyi halledememişlerdir. Herhalde insanın neş'eti tarihi Yahudi âlimlerinin haber verdikleri gibi 7 bin senelik olamaz. Fakat ne faydası var ki diğer İsrailiyat rivayetleri arasında bu rivayet de eski kitaplarımıza girmiştir. Ancak Şeyh-i Mübarek'imiz bu meseleyi Jeolojî mütehasssısların gizli ve doğru kabul etmeye mecbur edecek bir şekilde halletmiştir. Şeyhimiz bir gün Mekke-i Mükerrreme'de tavaf yaparken nazınamâ şekil ve kıyafeti yabancı olduğuna delalet eden bir adam tesadüf eder. Yanına yaklaşıp, kim olduğunu sorar. O yabancı: "Ben senin büyük atalarından biriyim. Âdem geçmiştir. Şeyhimizin böyle ruhani bir konuşmaya attığı tahminini yeni ilimleri keşifleri ve tahminleri tamamen tasvip etmektedir. Üçüncü devirde bile yaşamış ve hatta eski fil (elephant antiquus) denilen şimdi türedi ortadan kalkmış bir hayvana çağdaş olduğuna delalet eden kemiklere, müstelif arastırmalar sırasında tesadüf edildiğinden, insan yeryüzünde herhalde 100 bin sene önce de var olduğunu inanmak lazım geliyor. İşte bu keşif ve temiz sebebiyle olmalıdır ki Şeyhimiz insan-ı kâmil (sonradan olma ve yaratılmadık) ama ezeli bir hâdîstir" hükmünü vermiştir."

Öte yandan aynı dönemlerde Louis Massignon gibi şarkiyatçıların İbnü'l-Arabî'ye yönelik eleştirilerine Veleddi Çelebi İzbudak gibi mütefekkirlerin güçlü cevaplar vermesiyle canlı bir fikir tartışma ortamı oluştuğu da görülmektedir. Son dönem Osmanlı ve erken Cumhuriyet düşüncesinde İbnü'l-Arabî ve vahdet-i vücûd geleneği üzerine eser veren başlıca isimler arasında Ahmed Avni Konuk, İsmail Fennî Ertuğrul, Ferit Kam ve Filibeli Ahmed Hüsnî gibi isimler yer almaktadır. Cumhuriyet döneminde ise Ekrem Demirli başta olmak üzere Mustafa Kara ve Mahmud Erol Kılıç gibi hocaların telif, tercime ve sergi çalışmaları sayesinde İbnü'l-Arabî'nin hayatı, eserleri ve düşünce mirası, düşünce dünyamızın canlı araştırma alanlarından biri olmaya sürdürmektedir. Ezcümle, İbnü'l-Arabî'nin Endülüs'te başlayıp Anadolu'da devam eden ve Şam'da tamamlanan hayat yolculuğu, geride bıraktığı büyük düşünce mirasıyla İslâm dünyasının, özellikle de Anadolu'nun irfan haritasını derinden şekillendirmiştir. Selçuklu Konya'sından Osmanlı medreselerine, tekke ve dergâhlardan Cumhuriyet döneminin akademik çevrelerine uzanan Ekberî gelenek, İslâm düşünce tarihinin Anadolu'daki iz düşümünün en güçlü damarlarından biri olmuştur. Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin varlık, insan ve ahlâk anlayışı bu topraklarda edebiyattan mimariye, siyaset düşüncesinden çağdaş felsefi arayışlara kadar pek çok alanda etkisini sürdürmektedir.

İbnü'l-Arabî'nin yetiştirdiği İşbiliyye'deki Endülüs eseri Akcazar Sarayı.

İman, isbat ve tartışma

Davet ve tebliğ konusuna başka açılardan devam edeceğim: "İlim (Bilim) sahibini zorunlu olarak iman etmeye götürür mü" sorusunu soranlar farklı cevaplara ulaşmışlardır. Aşağıda bir kitap örneği ve bir özet vereceğim, ancak benim maksadım şudur:

İslam'a iman etmeyen veya imanda şüphesi bulunan kimselerle -onları düşünmeye sevkedecek bilgiler vermek yerine- iman konularını bilimle isbata kalkışmak ve hele de muhtevayı veya detayları tartışmak yanlış bir yöntemdir.

İnanmıyorsa niçin inanmadığını ve durduğu yerin, bilim ve akılcı uygun ve kesin olup olmadığını düşündürecek bilgiler sunmak en iyisidir.

TV kanallarında ve sosyal medya bataklığında konuşan, program yapan, içerik sunan iyi niyetli dostlardan bu düşüncemi bir istişare olarak kale almalarını diliyorum.

"İlim imana götürür" tezini ileri süren pek çok kitap ve makale vardır. Herkesin hemen ulaşabileceği bir örneği vereyim:

New York Bilimler Akademisi'nin Başkanı A. Cressy Morrisson'a ait MAN DOES NOT STAND ALONE isimli eserin Mahmud Salih el- Feleki'nin Arapça'ya tercemesinden istifade edilerek **Diyanet İşleri Başkanlığı**

Mütercimi Nureddin Boyacılar tarafından hazırlanmış şekli birkaç kere basılmıştır.

Kitabın adı "İlim İman Etmeyi Gerektirir" olmasına rağmen yazar sonuç bölümünde (s. 101) şöyle diyor:

"Bilginler Cenab-ı Allah'ın varlığını ne isbat etme ve ne de inkâr etme durumunda değildir; fakat bilginlerden her biri bunu ruh diye isimlendirdiğimiz merkezden meydana gelen ve kendi benliğinde bulunan görüşler, hâfıza, düşünce ve şuur kuvvetiyle hissetmektedir. Ve aynı zamanda onların hepsi de ilhamın maddeden gelmediğini hilirler. Hâlik'in varlığı hakkında son söz ilmin değildir; ilim bu sözü nihai ve ebedi olarak söyleyemez."

Bu konudaki karşılıklı tezlerin bir özetini yapmasını yapay zekâdan istedim, şöyle özetledi:

"Bu, felsefe ve teolojide uzun süredir tartışılan, tek bir kesin cevabı olmayan bir soru. Farklı düşünce geleneklerinin yaklaşımlarını özetleyeyim.

"Bilim imana götürür" diyenler

genellikle şu argümanları öne sürer: Evrenin düzenliliği, matematiksel anlaşılabilirliği ve ince ayarlanmış gibi görünen sabitleri, ardında bir akıl veya tasarım olduğuna işaret eder. Kozmolojideki "neden hiçbir şey yerine bir şey var?" sorusu, bilimin kendi yöntemiyle tam olarak cevaplayamadığı metafiziksel bir boşluk bırakır. Bazı bilim insanları (örneğin Newton, Faraday, modern dönemde Francis Collins) bu boşluğu inançla doldurmuştur. Ayrıca bilimin kendi ön kabulleri -doğanın yasaları olduğu, aklın güvenilir olduğu gibi- bilimin kendisiyle ispatlanamaz görünür.

"Bilim imana götürmez" diyenler ise şöyle karşı çıkar: Bilim, doğal dünyayı doğal nedenlerle açıklamaya çalışır ve açıklanmamış her boşluğu bir tanrıya yormak ("boşlukların tanrısı") güvenilir bir yöntemdir; o boşluk zamanla bilim tarafından doldurulmuştur. İnce ayar argümanı, çoklu evren gibi alternatiflerle zayıflar. Üstelik bilim insanları arasında inananlar da inanmayanlar da vardır; yani bilimsel veriler tek

HAYREDDİN KARAMAN
hayrettin.karaman@yenisafak.com.tr

başına bir inanca zorlamıyor gibi görünür. Metodolojik olarak bilim, doğaüstü iddiaları ne doğrular ne de yanlışlar, sessiz kalır.

Daha incelikli bir orta yol da var: Bilim bir şeye **götürebilir** ama bunu **zorunlu olarak** yapmaz. Bilimsel bilgi, evrenin gizmine dair bir huşu ve hayranlık duygusu yaratabilir; bu duygu kimini derin bir maneviyata, kimini tam tersine doğalcı bir dünya görüşüne yönlendirebilir. Yani aynı veriler, farklı ön kabullerle farklı sonuçlara varır.

Kısacası: Bilim, imanın ne kanıtıdır ne de reddi. İkisi farklı soruları yanıtlar; biri "nasıl işliyor", diğeri "neden ve ne anlamda var". Bireyin bu ikisini nasıl bağladığı, büyük ölçüde başlangıçtaki felsefi ve kişisel konumuna bağlıdır."

Evet, yapay zekâ, "...büyük ölçüde başlangıçtaki felsefi ve kişisel konumuna bağlıdır" diyor ama büyük ölçüde mi değil mi bunu araştırmak lazım; çünkü iman ve ihtida edenlerin hikayelerine baktığımızda "başlangıçtaki felsefi ve kişisel konumuna bağlı" olmayan ve onu aşan pek çok ve çeşitli amiller görüyoruz.

İşte bu amillerden biri de ispat ve tartışma değil, uygun musâhabe, tebliğ ve davettir.